

**TĂNG CƯỜNG CÔNG TÁC NGHIÊN CỨU LÝ LUẬN BIÊN SOẠN TỪ ĐIỂN,
GÓP PHẦN BẢO VỆ NỀN TẢNG TƯ TƯỞNG CỦA ĐẢNG TRONG BỐI CẢNH MỚI**
QUÁCH THỊ GẮM*

Abstract: This article reviews major achievements in the theoretical research of dictionary compilation, aiming to provide a comprehensive overview of the development of theoretical lexicography in Vietnam. It also suggests several measures to promote theoretical research on dictionary compilation, thereby highlighting the contributions of scientists and researchers to the development of lexicography in Vietnam. These achievements have significantly contributed to the protection of the Party's ideological foundation in the new context.

Keywords: *Lexicography, achievements, protecting the Party's ideological foundation.*

1. Mở đầu

Tại hội thảo “Khoa học xã hội và nhân văn với sứ mệnh bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong kỉ nguyên mới” do Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam tổ chức ngày 17.12.2025, GS.TS. Lê Văn Lợi, Chủ tịch Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam nhấn mạnh: “Bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng là nhiệm vụ sống còn của toàn Đảng, toàn dân và toàn quân, nhất là trong bối cảnh toàn cầu hoá và cách mạng công nghiệp 4.0 đang diễn ra mạnh mẽ”. Trong đó đáng chú ý, GS.TS. Lê Văn Lợi cũng chỉ rõ mỗi ngành khoa học xã hội và nhân văn cần thực hiện tốt vai trò bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng thông qua và bằng chính các kết quả nghiên cứu, sản phẩm khoa học có giá trị lý luận và thực tiễn. Đồng thời GS.TS. Lê Văn Lợi cũng lưu ý, để hoàn thành tốt sứ mệnh bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong kỉ nguyên mới, khoa học xã hội và nhân văn phải xuất phát từ các chuyên ngành của mình và cần phải tăng cường hơn nữa sự gắn kết thường xuyên, chặt chẽ với khoa học tự nhiên, khoa học kĩ thuật và công nghệ, tăng cường nghiên cứu liên ngành trong thực hiện các nhiệm vụ chuyên môn và nhiệm vụ chính trị.

Lĩnh vực từ điển học là một mảng quan trọng của Viện Ngôn ngữ học (trước kia là Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam). So với các ngành khoa học xã hội và nhân văn khác, đây là một ngành khá non trẻ. Tuy vậy, lĩnh vực từ điển học và bách khoa thư học đã đạt được những thành tích đáng khích lệ và đang ngày càng phát triển để thực hiện tốt chức năng, nhiệm vụ của mình, qua đó cũng chính là góp phần thực hiện tốt sứ mệnh bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng.

2. Một số thành tựu trong công tác nghiên cứu lý luận biên soạn từ điển

2.1. Thành tựu nghiên cứu lý luận biên soạn từ điển trước năm 2008

Trong những năm qua, song song với việc tổ chức biên soạn các công trình từ điển để phục vụ cho việc tra cứu, công tác nghiên cứu lý luận về từ điển học vẫn luôn là vấn đề được giới nghiên cứu rất quan tâm. Bởi lẽ có một thực tế là ở nước ta mặc dù từ điển ra đời từ khá sớm: ngay từ thế kỉ XV đã xuất hiện cuốn từ điển đầu tiên, nhưng từ điển học lại ra đời rất muộn: phải đến năm 1969 trở đi mới bắt đầu xuất hiện một số bài viết đầu tiên trong lĩnh vực này của một số tác giả: Đỗ Hữu Châu (1969), Vương Lộc (1969), Hoàng Phê, (1969), Nguyễn Văn Tu (1969), Bùi Khắc Việt (1969, 1970), Phạm Văn Hảo (1979), Bùi Đình Mĩ (1991),... Đặc biệt, sau khi cuốn *Từ điển tiếng Việt* (Hoàng Phê chủ biên, 1988) được xuất bản, nhiều bài nghiên cứu về từ điển đã xuất hiện; các bài viết chủ yếu bàn về các vấn đề cụ thể xung quanh việc biên soạn loại hình từ điển giải thích tiếng Việt như: cấu trúc vĩ mô, cách xây dựng bảng từ, cấu trúc vi mô, lời định nghĩa, cách chú giải từ loại,... của một số tác giả như Chu Bích Thu, Nguyễn Thanh Nga, Hoàng Phê, Nguyễn Ngọc Trâm,...

Năm 1993, trong bài viết *Một số vấn đề từ điển học (qua việc biên soạn quyển “Từ điển tiếng Việt”)*, tác giả Hoàng Phê và Nguyễn Ngọc Trâm đã thẳng thắn nhận định, từ điển học ở Việt Nam “ra đời rất muộn, thậm chí có thể nói rằng nó chưa thật sự hình thành, mặc dầu chúng ta cũng đã có những nghiên cứu và kinh nghiệm thực tiễn nhất định” và trong đó, lần đầu tiên khái niệm “từ điển học” được đề cập với những vấn đề khoa học của từ điển.

* Viện Ngôn ngữ học; Email: quachthigam@yahoo.com

Đến năm 1997, công trình *Một số vấn đề từ điển học* được công bố - là dấu mốc cho sự ra đời của lý thuyết từ điển học ở nước ta. Tuy nhiên, trong lời mở đầu của công trình, các tác giả vẫn thừa nhận: “Nhưng từ điển học Việt Nam chỉ mới hình thành. Chúng ta có một số nghiên cứu và kinh nghiệm được công bố rải rác, song vẫn thiếu một công trình từ điển học thực sự”. Và “Hạn chế của cuốn sách này là chưa trình bày được đầy đủ, toàn diện những vấn đề cơ bản của từ điển học. Chúng tôi mới chỉ khảo sát những vấn đề thuộc từ điển ngôn ngữ, mà trong từ điển ngôn ngữ lại chú ý vào từ điển giải thích”.

Từ sau 1997 đến trước 2008, có thêm những nghiên cứu lý thuyết về từ điển học tiêu biểu như: *Kiểm kê từ điển học Việt Nam* (Vũ Quang Hào, chuyên khảo, 2005) và một số bài nghiên cứu của một số tác giả: Chu Bích Thu (2001, 2005), Nguyễn Ngọc Trâm (2003), Nguyễn Văn Thạc (2004), Hồ Hải Thụy, (2004 - 2005),... Tuy nhiên, theo đánh giá của GS.TSKH. Lý Toàn Thắng (Nguyên Viện trưởng Viện Ngôn ngữ học), “vì những lí do khác nhau, nhìn chung các tác giả nói trên chưa có ý định phác ra một cách đầy đủ và toàn diện một toàn cảnh chân dung về cái gọi là “Từ điển học” (Lý Toàn Thắng, 2011:6). Tương tự, trong bài viết năm 2009, PGS.TS Phạm Hùng Việt (khi đó được giao trọng trách là Viện trưởng Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam) cũng nhận định rằng: “Ở Việt Nam, từ điển học ra đời muộn. Mặc dù đã có những nghiên cứu và kinh nghiệm thực tiễn nhất định, nhưng có thể nói rằng cho đến nay ở nước ta chưa thật sự hình thành một chuyên ngành “Từ điển học”. Chúng ta mới có những nhà từ điển thực hành chứ chưa có được những nhà khoa học là chuyên gia về lý thuyết từ điển học. Nhiều cuốn từ điển đã in ra, do chỗ chỉ được biên soạn dựa trên cơ sở kinh nghiệm và sự cần mẫn của tác giả, thiếu hẳn cơ sở lý luận cần thiết, nên chất lượng không cao” (Phạm Hùng Việt, 2009:3).

2.2. Thành tựu nghiên cứu lý luận biên soạn từ điển từ 2008 đến nay

Phải sau 2008 khi Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam được thành lập thì việc nghiên cứu và biên soạn các loại từ điển mới thực sự phát triển và ngày càng được định hình rõ nét.

Trước nhu cầu phát triển của đời sống kinh tế xã hội, việc biên soạn các loại hình từ điển chất lượng dựa trên nền tảng lý luận về từ điển học để đáp ứng nhu cầu tra cứu, học tập, nghiên cứu ngày càng cao của độc giả là công việc cấp bách. Vì vậy, một trong những nhiệm vụ nổi bật và ưu tiên hàng đầu của Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam là tập trung nghiên cứu xây dựng cơ sở lý luận và phương pháp luận của việc biên soạn nhằm phục vụ cho thực tiễn biên soạn từ điển và bách khoa thư thông qua việc triển khai đồng thời một loạt các đề tài thuộc chương trình cấp Bộ: “*Một số vấn đề cơ bản về cơ sở lý luận và phương pháp luận biên soạn các loại từ điển và bách khoa thư Việt Nam*”. Chương trình này gồm 7 đề tài: 1/ *Một số vấn đề lý luận và phương pháp luận cơ bản về từ điển học và bách khoa thư Việt Nam* (chủ nhiệm: PGS.TS. Phạm Hùng Việt); 2/ *Một số vấn đề cơ bản về lý luận và phương pháp biên soạn các loại hình từ điển bách khoa và bách khoa thư ở Việt Nam* (chủ nhiệm: PGS.TS. Đinh Ngọc Vượng); 3/ *Một số vấn đề cơ bản về lý luận và phương pháp luận biên soạn các loại từ điển ở Việt Nam* (chủ nhiệm: PGS.TS. Lại Văn Hùng); 4/ *Một số vấn đề cơ bản về lý luận và phương pháp luận của thế giới và Việt Nam về việc biên soạn từ điển bách khoa* (chủ nhiệm: PGS.TS. Tạ Văn Thông); 5/ *Một số vấn đề cơ bản về lý luận và thực tiễn biên soạn bách khoa thư ở Việt Nam* (chủ nhiệm: có PGS.TS. Phạm Văn Tình); 6/ *Một số vấn đề cơ bản về lý luận và phương pháp luận của thế giới và Việt Nam về việc biên soạn các loại từ điển ngữ văn* (chủ nhiệm: TS. Nguyễn Thanh Nga); 7/ *Một số vấn đề cơ bản về lý luận và phương pháp luận của thế giới và Việt Nam về việc biên soạn từ điển chuyên ngành và thuật ngữ* (chủ nhiệm: PGS.TS. Hà Quang Năng).

Kết quả nổi bật của việc thực hiện 7 đề tài cấp Bộ này (trong 2 năm 2009 - 2010) là đã xác lập được cơ sở lý luận và phương pháp luận không chỉ về những vấn đề lý luận chung của từ điển học, mà còn cả những vấn đề lý luận chung về các loại hình từ điển cụ thể, về bách khoa thư. Nhờ đó, các vấn đề trọng tâm, cơ bản của từ điển học đã phần nào được làm sáng tỏ như: các khái niệm nền tảng về từ điển học và các loại hình từ điển (ví dụ: khái niệm công trình tra cứu, từ điển, từ điển học, các loại hình từ điển: từ điển ngôn ngữ, từ điển chuyên ngành, từ điển thuật ngữ, từ điển bách khoa,...); các tính chất, đặc điểm cơ bản của từ điển học và của các loại hình từ điển cũng như sự tương đồng và khác biệt giữa các loại hình từ điển; quy trình biên soạn, cấu trúc vĩ mô (phương pháp lập bảng mục từ) và cấu trúc vi mô của từng loại hình từ điển (nguyên tắc biên soạn, xác định các thông tin có trong mục từ), cũng như trật tự sắp xếp các mục từ và thông tin trong từng mục từ,...

Ngoài ra, hệ đề tài cấp Bộ này là đã giới thiệu các thành tựu liên quan đến lí luận và phương pháp luận biên soạn từ điển của một số nước trên thế giới, đặc biệt là nước Nga, Anh, Đức,... nhằm giúp chúng ta có thể tham khảo, học tập và tiếp thu những thành tựu nghiên cứu và biên soạn từ điển trên thế giới hoặc rút ra những kinh nghiệm trong việc xây dựng cơ sở lí luận, phương pháp luận biên soạn các loại hình từ điển ở Việt Nam. Đây cũng là điều rất cần thiết.

Bên cạnh đó, một số công trình từ điển tiêu biểu, đánh dấu mốc cho sự đời của mỗi loại hình từ điển có ảnh hưởng, tác động tích cực đến sự phát triển của từ điển và từ điển học sau này cũng được giới thiệu như *Danh từ khoa học* (là cuốn từ điển thuật ngữ đầu tiên bằng tiếng Việt của Hoàng Xuân Hãn) hoặc *Việt Nam bách khoa từ điển* (là cuốn từ điển bách khoa đầu tiên của Đào Đăng Vỹ),...

Có thể nói, với sự tham gia của toàn bộ cán bộ nghiên cứu thuộc các phòng chuyên môn và một số nhà khoa học, nhà nghiên cứu bên ngoài Viện, đã tạo nên không khí sôi nổi trong việc nghiên cứu về từ điển học giai đoạn này, qua đó góp phần quan trọng để đẩy mạnh việc xây dựng và hoàn thiện cơ sở lí luận và phương pháp luận biên soạn từ điển. Trong đó, đáng chú ý là nhiều kết quả nghiên cứu của hệ đề tài cấp Bộ đã được công bố trên tạp chí ngay sau đó, tiêu biểu là các bài viết của một số tác giả như: *Từ điển học hệ thống: một thành tựu của Ngôn ngữ học Nga Xô Viết* (chùm bài viết của GS.TSKH. Lý Toàn Thắng, 2009 - 2010), *Từ điển học thuật ngữ ở Liên bang Nga* (cố GS.TS. Nguyễn Văn Lợi, 2011), *Một số vấn đề cơ bản về phương pháp luận biên soạn từ điển thuật ngữ* (PGS.TS. Hà Quang Năng, 2009 - 2010), *Từ điển ngữ văn: thực trạng và triển vọng* (TS. Nguyễn Thanh Nga, 2009),... Đặc biệt, một số kết quả của các đề tài đã được xuất bản thành chuyên khảo như: *Lý luận, phương pháp luận từ điển học và bách khoa thư Việt Nam - một số vấn đề cơ bản* (Phạm Hùng Việt chủ biên, 2011), *Thuật ngữ học, những vấn đề lí luận và thực tiễn* (Hà Quang Năng chủ biên, 2012).

Những kết quả của hệ đề tài cấp Bộ trên là cơ sở rất quan trọng để có thể khẳng định rằng việc xây dựng cơ sở lí luận, phương pháp luận biên soạn các loại hình từ điển ở Việt Nam đã được xác lập. Những kết quả này có ý nghĩa rất thiết thực, cung cấp các tri thức rất cơ bản về từ điển học, đặc biệt là phương pháp trong việc biên soạn từ điển. Cùng thời gian này, trên tạp chí Từ điển học và Bách khoa thư (nay là Ấn phẩm Từ điển học và Bách khoa thư của Tạp chí Ngôn ngữ) còn đăng khá nhiều bài viết đề cập đến các khía cạnh khác nhau về từ điển học của một số tác giả như: Bùi Hiền (2009), Lê Quang Thiêm (2010), Vũ Lộc (2010 - 2011), Hoàng Thị Tuyên Linh (2010 - 2011), Phạm Văn Hào (2010), Đinh Điền (2011), Nguyễn Hữu Hoành (2011),...

Kế thừa và tiếp thu những kết quả nghiên cứu trước, việc nghiên cứu những vấn đề lí luận trong lĩnh vực từ điển từ học những năm tiếp theo và cho đến nay vẫn không ngừng phát triển và được mở rộng sang nhiều khía cạnh khác nhau. Có đến hàng trăm bài viết, công trình nghiên cứu liên quan đến lí luận từ điển học đã được công bố trên các tạp chí chuyên ngành và kỉ yếu hội thảo khoa học, trong đó nhiều nhất là các bài đăng trên tạp chí Từ điển học và Bách khoa. Những nghiên cứu này đã đề cập đến nhiều phương diện của từ điển học như:

Lí luận chung về từ điển học: Những vấn đề lí luận chung về từ điển học vẫn được tiếp tục nghiên cứu, tìm hiểu nhằm củng cố, hoàn thiện và làm phong phú hơn cơ sở lí thuyết về từ điển học và các loại hình từ điển cũng như tổng kết những vấn đề lí luận liên quan đến các loại hình từ điển. Đóng góp vào nghiên cứu mảng này là một số bài viết tiêu biểu như: *Từ điển học như một chuyên ngành khoa học về ngôn ngữ* (Nguyễn Tuyết Minh, 2012), *Từ điển bách khoa và bách khoa thư: khái niệm và bản chất loại hình* (Nguyễn Huy Bình, 2020), *Từ điển thuật ngữ: Khái niệm, đặc trưng và phân loại* (Quách Thị Gấm, 2022),...

Quy trình biên soạn, cấu trúc vĩ mô và vi mô nhằm hướng tới biên soạn một cuốn từ điển cụ thể: Đây là hướng nghiên cứu khá được quan tâm hiện nay, bởi vì trước khi đi vào biên soạn bất kì một cuốn từ điển nào cũng phải xác lập cơ sở khoa học cho việc biên soạn, hay nói cách khác phác thảo, hình dung một cách khái quát về cấu trúc, nguyên tắc biên soạn nhằm giúp cho việc tổ chức biên soạn được thống nhất, chặt chẽ và bảo đảm tính khoa học. Một số nghiên cứu thuộc mảng này như: *Nghiên cứu biên soạn Từ điển về lĩnh vực công tác dân tộc ở Việt Nam* (Tạ Văn Thông, 2018), *Hướng tới biên soạn Từ điển tham vấn tâm lý* (Vũ Ngọc Hà, 2021), *Xây dựng cấu trúc vĩ mô và vi mô cho từ điển đối dịch Việt - Anh dành cho người nước ngoài học tiếng Việt* (Nguyễn Thị Thu Hào - Bùi Thị Ngọc Anh, 2024),...

Tìm hiểu các khía cạnh khác nhau của từng loại hình từ điển: Đây là mảng nghiên cứu khai thác sâu vào từng khía cạnh nhỏ trong việc biên soạn các loại hình từ điển như: cách định nghĩa, cách đưa

thí dụ, cách chú từ loại, cách xử lý mục từ liên ngành,... Từ những thực trạng nêu ra, các nhà nghiên cứu đề xuất hướng xử lý phù hợp. Đóng góp vào hướng nghiên cứu này là một số bài viết như: *Thông tin bách khoa và việc đưa thông tin bách khoa trong từ điển giải thích tiếng Việt* (Phạm Hùng Việt, 2022), *Thực trạng xử lý từ loại trong một số công trình từ điển ngôn ngữ dành cho học sinh hiện nay* (Nguyễn Thị Huyền, 2022), *Cách giải nghĩa trong từ điển thuật ngữ* (Quách Thị Gấm, 2023),...

Lịch sử biên soạn của các loại hình từ điển: Một số loại hình từ điển đã bước đầu được tổng kết về quá trình biên soạn, từ đó làm rõ đặc trưng, vai trò hoặc kết quả biên soạn, đồng thời gợi mở hoặc đặt ra những yêu cầu chú ý khi biên soạn. Một số bài viết đáng chú ý như: *Biên soạn từ điển đối dịch: Thực trạng và yêu cầu đặt ra hiện nay ở Việt Nam* (Tạ Văn Thông, 2020), *Quá trình biên soạn từ điển thuật ngữ đối chiếu tiếng nước ngoài - tiếng Việt và tiếng Việt - tiếng nước ngoài ở Việt Nam thế kỷ XX - đầu thế kỷ XXI* (Quách Thị Gấm, 2022), *Vài nét về từ điển phương ngữ và việc biên soạn từ điển phương ngữ ở Việt Nam* (Trịnh Cẩm Lan, 2022),...

Kinh nghiệm qua thực tiễn biên soạn những cuốn từ điển cụ thể: Đó là việc tổng kết lại những kinh nghiệm hoặc những vấn đề nảy sinh từ thực tiễn tham gia biên soạn của chính bản thân, để từ đó rút ra bài học hoặc đề xuất cách xử lý. Tiêu biểu như: *Biên soạn từ điển tiếng Việt dành cho học sinh tiểu học - một số vấn đề đặt ra* (Hoàng Thị Nhung, 2022), *Một số vấn đề cơ bản trong thực tiễn biên soạn Từ điển thuật ngữ báo chí tiếng Việt* (Quách Thị Gấm, 2022), *Thực tiễn biên tập từ điển Tham vấn tâm lý (giai đoạn 1) và một số bài học kinh nghiệm* (Phạm Thị Huyền, 2024),...

Khảo cứu các công trình từ điển tiêu biểu: Những nghiên cứu này thường đi sâu tìm hiểu cấu trúc hoặc phương pháp, quy trình biên soạn, từ đó rút ra những giá trị hoặc những kinh nghiệm biên soạn có thể áp dụng để biên soạn những cuốn từ điển mới. Một số nghiên cứu như: *Từ cuốn từ điển kết hợp của Oxford đến ý tưởng về việc xây dựng từ điển kết hợp từ trong tiếng Việt* (Nguyễn Thị Thu Hào, 2018), *Công trình A Dictionary of Sociolinguistics và hướng biên soạn Từ điển Ngôn ngữ học Xã hội ở Việt Nam* (Bùi Thị Ngọc Anh, 2021), *Từ điển Lục Vân Tiên dưới góc nhìn từ điển học* (Phạm Hùng Việt, 2025),...

Giới thiệu một số loại hình từ điển mới hoặc lý thuyết từ điển mới: Một số kết quả nghiên cứu về phương diện này được thể hiện qua một số bài viết như: *Loại hình từ điển online ở Việt Nam - Thực trạng và triển vọng* (Nguyễn Huy Bình - Ngô Huy Biên, 2018); *Khái quát về từ điển tác phẩm ở Việt Nam* (Quách Thị Gấm, 2023), *Lý thuyết từ điển học chức năng của trường phái Aarhus* (Hoàng Thị Nhung, 2022),...

Ứng dụng công nghệ trong biên soạn từ điển: Hiện nay, việc ứng dụng công nghệ số có vai trò rất quan trọng trong việc xây dựng cơ sở dữ liệu và biên soạn từ điển, qua đó mở ra cơ hội lớn cho sự phát triển của lĩnh vực từ điển. Một số nghiên cứu thuộc chủ đề này như: *Ngôn ngữ học máy tính và việc xây dựng từ điển* (Đình Điền - Hồ Hải Thụy, 2011), *Ứng dụng ngôn ngữ học ngữ liệu trong từ điển học* (Phạm Hiền, 2014), *Mã hóa từ điển và thiết kế chương trình biên soạn từ điển* (Vũ Xuân Lương, 2020),...

Đặc biệt với hai chuyên khảo: *Nghiên cứu từ điển và bách khoa thư* (nhiều tác giả) và *Biên soạn từ điển tiếng Việt dành cho học sinh tiểu học - lý luận và thực tiễn* (Hoàng Thị Nhung, 2024) đã góp phần làm rõ hơn một số vấn đề lý thuyết trong nghiên cứu biên soạn các loại hình từ điển và bách khoa thư.

3. Một số giải pháp tăng cường công tác nghiên cứu lý luận biên soạn từ điển, góp phần bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong bối cảnh mới

Thứ nhất, các nhà nghiên cứu, biên soạn từ điển cần nâng cao nhận thức về vị trí, tầm quan trọng của công tác nghiên cứu lý luận từ điển học để từ đó có những định hướng nghiên cứu phù hợp. Mặc dù công tác nghiên cứu lý luận từ điển học đã đạt được nhiều kết quả đáng khích lệ, nhưng từ điển học ở Việt Nam nói chung vẫn là một ngành khá non trẻ, vì vậy, nhiều vấn đề liên quan đến lý luận từ điển học cần được tiếp tục nghiên cứu và làm sáng tỏ.

Thứ hai, từ nghiên cứu lý luận cần gắn với thực tiễn biên soạn. Những kết quả nghiên cứu về lý luận về từ điển học cần được áp dụng vào biên soạn từ điển để phát huy hiệu quả nghiên cứu. Ngược lại, từ thực tiễn biên soạn, có thể đúc kết ra những kinh nghiệm, bài học và nâng tầm thành những vấn đề lý luận. Bởi lẽ, từ điển học là khoa học khá đặc thù và thú vị: vừa có phần lý thuyết (còn gọi *Từ điển học lý thuyết*) vừa có phần thực hành trên cơ sở vận dụng các lý thuyết vào thực tiễn biên soạn các cuốn từ điển (còn gọi *Từ điển học thực hành*).

Thứ ba, từ điển học ở Việt Nam là một lĩnh vực khá mới mẻ, trong khi trên thế giới từ điển học ra đời sớm và là lĩnh vực có thành tựu rất lớn. Vì vậy việc giới thiệu các lý thuyết, khảo sát các công

trình từ điển tiêu biểu ở nước ngoài là hướng nghiên cứu cần được chú trọng khai thác, bởi qua đó, chúng ta có thể học tập, kế thừa và tiếp thu những thành tựu nghiên cứu và biên soạn từ điển trên thế giới hoặc rút ra những kinh nghiệm cho việc nghiên cứu các vấn đề lí luận và biên soạn từ điển ở Việt Nam. Bên cạnh đó, cần đẩy mạnh hợp tác quốc tế với các tổ chức, nhà khoa học,... trong lĩnh vực từ điển học, đặc biệt với các quốc gia có nền từ điển học phát triển.

Thứ tư, cần đẩy mạnh nghiên cứu ứng dụng công nghệ số trong nghiên cứu và biên soạn từ điển. Việc ứng dụng công nghệ thông tin đóng vai trò vô cùng quan trọng trong việc hiện đại hoá tất cả khâu trong nghiên cứu và biên soạn từ điển như thu thập, lưu trữ, xử lí dữ liệu, quy trình biên soạn từ điển,... Từ đó mang lại hiệu quả, nâng cao chất lượng, đảm bảo tính hiện đại, chuyên nghiệp trong biên soạn; giảm tải công sức của các nhà biên soạn cũng như hướng đến sự phát triển của ngành từ điển học Việt Nam bắt kịp với thế giới.

Thứ năm, cần xây dựng đội các nhà nghiên cứu có trình độ chuyên môn, phẩm chất đạo đức nghề nghiệp và phẩm chất chính trị nhằm đáp ứng yêu cầu của thực tiễn nghiên cứu, đặc biệt chú trọng đào tạo, phát triển đội ngũ những nhà từ điển học trẻ có năng lực nghiên cứu và đam mê, gắn bó với lĩnh vực từ điển học... Để đạt được điều này, các nhà nghiên cứu từ điển học cần không ngừng trau dồi, nâng cao trình độ chuyên môn, ngoại ngữ, rèn luyện tính kỉ luật cũng như đạo đức nghề nghiệp,...; góp phần quan trọng tạo nên đội ngũ chất lượng, hoạt động có hiệu quả cao.

4. Kết luận

Có thể khẳng định công tác nghiên cứu lí luận về từ điển học ở Việt Nam trong những năm qua đã đạt được nhiều thành tựu đáng khích lệ. Nhiều kết quả nghiên cứu lí thuyết được ứng dụng vào biên soạn từ điển. Ngược lại, qua thực tiễn, các nhà biên soạn cũng có thể đúc rút ra những kinh nghiệm, bài học để từ đó khái quát lên thành những vấn đề lí luận. Việc tổng kết các thành tựu và những vấn đề đặt ra trong nghiên cứu lí luận từ điển học không chỉ cho thấy những đóng góp của các nhà khoa học, nhà nghiên cứu cho sự phát triển của từ điển học ở Việt Nam, mà còn góp phần cung cấp các luận cứ khoa học cho việc hoạch định phương hướng phù hợp với thực tiễn nhằm biên soạn các công trình từ điển ở Việt Nam trong tương lai, qua đó cũng chính là góp phần thiết thực bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong bối cảnh mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Huy Bình, Nguyễn Văn Lợi, Hoàng Thị Nhung, Tạ Văn Thông (2020). *Nghiên cứu từ điển và bách khoa thư*. NXB Khoa học xã hội.
2. Vũ Quang Hào (2005). *Kiểm kê từ điển học Việt Nam*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
3. Hội đồng Lí luận Trung ương (2026). *Đấu tranh bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong giai đoạn mới*. NXB Chính trị quốc gia Sự thật.
4. Hà Quang Năng, chủ biên (2012). *Thuật ngữ học - Những vấn đề lý luận và thực tiễn*. NXB Từ điển Bách khoa.
5. Nhiều tác giả (1997). *Một số vấn đề từ điển học*. NXB Khoa học xã hội.
6. Hoàng Thị Nhung (2024). *Biên soạn từ điển tiếng Việt dành cho học sinh tiểu học - lí luận và thực tiễn*. NXB Khoa học xã hội.
7. Hoàng Phê - Nguyễn Ngọc Trâm (1993). *Một số vấn đề từ điển học (qua việc biên soạn quyển “Từ điển tiếng Việt”*. Tạp chí Ngôn ngữ, số 4.
8. Hoàng Phê chủ biên (1998). *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng, (Tái bản nhiều lần).
9. Lý Toàn Thắng (2009, 2010). *Từ điển học hệ thống, một thành tựu của ngôn ngữ học Nga và Xô viết*. Tạp chí Từ điển học & Bách khoa thư, số 1+2/ 2009, 1+2+3 + 5/ 2010.
10. Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam (2025). *Khoa học xã hội và nhân văn với sứ mệnh bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong kỷ nguyên mới*. Hội thảo khoa học, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.
11. Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam (2009-2010). *Một số vấn đề cơ bản về cơ sở lí luận và phương pháp luận biên soạn các loại từ điển và bách khoa thư Việt Nam*, Chương trình cấp Bộ (bao gồm 7 đề tài nhánh).
12. Viện Từ điển và Bách khoa thư Việt Nam (2020). *Từ điển học và Bách khoa thư học Việt Nam - Lí luận và thực tiễn*. Kì yếu Hội thảo, NXB Dân Trí.
13. Phạm Hùng Việt (2009). *Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam: Trách nhiệm nặng nề, nhiệm vụ vẻ vang*. Tạp chí Từ điển học & Bách khoa thư, số 1.
14. Phạm Hùng Việt (2011, chủ biên). *Lý luận, phương pháp luận Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam - Một số vấn đề cơ bản*. NXB Từ điển bách khoa.